

Om den

I tilknytning til utstillingen om den tyske motstandskampen mot nazismen som i disse dager vises fram i Eilert Sundts hus i Samfunnsfaglig Fakultet på Blindern, holdt professor Wippermann fra Freie Universität i Berlin en gjesteforelesning i Oslo mandag. Professor Wippermann har som spesialområde den tyske motstandskampen mot nazismen 1933–45, og arbeider for tida med en bok om dette emnet.

Av LARS BORGERSUD

Professor Wippermann la i sin forelesning stor vekt på nazismens enorme evne til å gjennomsyre det tyske samfunnet. Fra fabrikkene til den enkelte boliggård blei det bygget opp et angiversystem og politisk rapporteringssystem som verden ikke hadde sett maken til.

Virkeligheten inne i Tyskland var helt annerledes enn den så ut fra eksil. Mens en av de sosialdemokratiske lederne i 1942 spådde fra London at Hitler ville bli kastet som følge av en kombinasjon av revolusjon og ytre militært press, så er det et faktum at den folkelige oppslutningen om Hitler var sterk helt til slutten.

Den tyske motstand klarte ikke å forene seg før sammenbruddet i 1945.

Motstanden i arbeiderrørsla

Kommunistene (KPD) og sosialdemokraterne (SPD) var uvillige til å skrinlegge sine uoverensstemmelser, og å samle alle partier og grupper i arbeiderrørsla til motstand. KPD kjempet med sitt eget illegale mot-

Hun trosset Gestapo

Når folk tenker tilbake på den andre verdenskrig så trur vi at alle tyskere var nazister eller støtta opp om Adolf Hitlers politikk. Men som alle andre myter er det feil, det fantes en bitte liten aktiv motstandskamp mot fascismen i Hitler-Tyskland. Og det er en del av den historia den nye vest-tyske filmen «Den hvite rose» prøver å fortelle om.

Året er 1942. Hitler-Tyskland er fortsatt på framgang, men den tyske krigsmaskinen begynner å få hard motstand fra de allierte. Stedet er universitetet i München. Søskenparet Hans og Sophie Scholl er studenter ved universitetet. Det er en gjeng livsglade, søkende og spørrende studenter vi møter rundt søskenparet.

Men en dag blir det spredd en drøss med anti-fascistiske løpesedler på universitetssområdet. Forskrekkelser og redslen er stor blant studentene for å røre disse løpesedlene, tenk om de ble angitt. Derfor er det kun få som tør å plukke dem opp, og som syns de er både spennende og riktige. Blant dem er Sophie Scholl. Det blir ikke bare med denne ene gangen, løpeseddelutdelinga fortsetter. Det hemmelige politiet Gestapo blir satt inn, men de har ingen spor. Løpesedlene er underskrevet av «Den hvite rose». Sophie Scholl oppdager helt tilfeldig at det er broren og noen venner av ham som står bak denne illegale virksomheten. Hun blir først veldig redd, for familien er allerede under oppsikt av Gestapo på grunn av en opposisjonell far. Sophie prøver først å overtale broren til å slutte, men gjennom diskusjonene med ham om nødvendigheten av å starte motstandsarbeidet mot den menneskefiendtlige fascismen, blir Sophie til slutt overbevist. Hun blir med i gruppa.

Ut på våren 1943 blir søskenparet under en løpeseddelaksjon på universitetet oppdaga av vaktmesteren. De blir henta av Gestapo, og etter ei kort stund er hele gruppa tatt. Etter en summarisk rettegning blir alle henretta ved halsugging.

Den tyske motstanden

Den indre motstanden mot nazismen i Tyskland blir tatt opp på en utstilling i Oslo, og i filmen «Den hvite rose», som hadde norsk premiere i går.

standsapparat fram til 1935 hvor hovedmetoden var masseaksjoner. Etter 1935 endret KPD linje og arbeidet for en anti-fascistisk front. Metoden med masseaksjoner fram til 1935 var blitt utnyttet av nazistene slik at KPD hadde store tap. Etterrettningsorganisasjonen Rote Kapelle holdt lenge, og er mest kjent.

SPD hadde i den første tida etter Hitlers maktovertakelse tro på at det var mulig med en fredlig sameksistens med Hitler. Partiet blei sterkt splittet både i Tyskland og i eksil. I tillegg eksisterte det en rekke smågrupper av sosialdemokrater, kommunister og venstresosialister som spilte en viss rolle. Nesten alle var ødelagt innen 1933. Det blei også tatt samlingsinitiativ, f.eks. gruppa Neubeginnen, uten at det førte fram.

Sjøl om det forekom sabotasjeaksjoner av forskjellig slag, var det meste motstandsarbeidet konsentrert omkring spredning av løpesedler, illegale aviser o.l. Som en kuriositet nevnte Wippermann at illegalt materiale blei smuglet inn i hans hjemby Bremerhafen fra Stavanger.

Kirken

Det katolske og protestantiske Tyskland var også splittet. Den protestantiske kirken tok i mot nazismen med glede, og blei også omorganisert av nazistene. Den katolske kirken var fra starten skeptisk til nazismen, men forholdet bedret seg etter inngåelse av et konkordat mellom Vatikanet og Hitler. Konkordatet styrket den katolske kirkes stilling, men forutsatte at kirken stilltiende overså behandlingen av jødene. Hitler undergravde imidlertid sjøl konkordatet, bl.a. under den

begrunnelse at kirken drev kapitaleksport til Vatikanet. Etter hvert blei forholdet mellom den katolske kirke og nazistene derfor vanskeligere, og katolske kirkeledere tok til slutt åpent til ordet mot utryddelsen av evneveike osv. Seinere blei den katolske kirke hardt forfulgt.

Borgerlige grupper

Det eksisterte en rekke grupper med ut-spring i borgerskapet og militærapparatet. Noen av dem var monarkiske og sterkt udemokratiske, og ønsket ingen gjeninnføring av parlamentarismen. Noen av de militære gruppene gjorde også forsiktige forsøk på kontakt med KPD, og tok også kontakt med de allierte for å sondere hvilke utsikter et statskupp ville ha i vest.

Felles for disse gruppene var at de ikke var i stand til å sette i sving sine planer før etter Stalingrad-katastrofen. Attenatet mot Hitler den 20. juli 1944 var høydepunktet for disse gruppene. Det feilsåtte attentatet som var nøye koordinert i flere byer og mange militære staber, førte til at den folkelige oppslutningen om Hitler blei styrket.

I debatten videre understreket Wippermann at forskningsarbeidet om motstanden var viktig for å forstå nazismen som historisk fenomen, og ikke som spesielt «tysk». Fascisme var et produkt av visse samfunns-messige betingelser, som kan oppstå og oppstår i de forskjelligste land.

Fra utstillinga om den tyske motstanden mot nazismen under krigen.

FOTO: RUNAR KVERNEN

Filmene «Den hvite rose» skildrer også den tyske motstandskampen. Her blir to av motstandskjemperne arrestert. Lena Stoltze som Sophie Scholl til høyre. ...

Tysk motstandskamp 1933 til 1945. Dette er temaet for en utstilling som i disse dager vises ved Samfunnsvitenskapelig fakultet, Blindern i Oslo.

Utstillingen tar sikte på å vise at det var mange som drev en til dels innbitt motstandskamp mot Hitler og nazismen, både innad i Tyskland og også blant Hitlers generaler og utsendinger rundt om i verden. Det utstilte billematerialet viser politiske

partiers, grupper og enkeltpersoner motstand under svært vanskelige forhold. I et gjennomnazifisert samfunn, med angiveri, konspirasjon og terror kunne selv den minste motstand eller protest få grusomme følger for de som drev den.

Interesserte kan besøke utstillingen gratis, hver dag 08.00 til 20.45. Lørdager 08.00 til 14.00. 26. oktober er siste frist.

Dette er vel en av de få historiene som vest-tyskerne kjører fram som et eksempel på at det fantes motstand mot Hitler og hans fascistiske politikk. Scholl-søskene-nes lille mottandskamp er holdt opp som et eksempel for skoleungdommen i Vest-Tyskland.

Michale Verhoeven har laga en stille, nøktern og troverdig film om disse unge studentenes heltmodige anti-fascistiske kamp. Tidskoloritten og valg av skuespillere gjør «Den hvite rose» til en bra film. Lena Stoltze som Sophie Scholl gjør en enorm fin innsats. Hun får rollefiguren til virkelig å leve, hun har et veldig uttrykksfullt ansikt, alt fra redsel og angst til mot og dristighet. Sophie Scholl-figu-

FILM

ren er filmens hovedperson som fører oss inn i handlinga, som er med på å drive fram historia. Broren og de andre blir bare bifigurer som står for forskjellige holdninger og linjer i mot-

standskampen. Det som starta utfra et mer eller mindre kristent pasifistisk grunnlag ender i en diskusjon om nødvendigheten av væpna motstand eller ikke, alt etter som kunnskapene om fascismens karakter blir bedre og motstandskampen tilspisser seg. Denne diskusjonen bølger fram og tilbake uten at det kommer til

«Den hvite rose» har visst hatt en enorm suksess i Vest-Tyskland, på mange måter har den truffet det ungdommelige publikummet på pulsen. I kjølvannet på terrorgruppene, det voksende politikorpset, husokkupasjonene, demonstrasjonene mot utplassering av nye atomraketter o.l. kommer behovet for nye diskusjoner om hvordan kampen for et bedre samfunn skal føres.

Dette er en film jeg anbefaler uten forbehold.

Arild Jørgensen

Den hvite rose
Regi: Michael Verhoeven
Lengde 123 min.
T & C-film